

Izvorni znanstveni rad / Original Scientific Paper

Diacovensia 34(2026.)1, 77–94

Primljeno/Received: 27. kolovoza 2025. / 27th August 2025

Prihvaćeno/Accepted: 2. travnja 2026. / 2nd April 2026

UDK/UDC: 272-184-46-73

<https://doi.org/10.31823/d.34.1.5>

Ivica JURIĆ*

Sinodalno obraćenje i navještaj

Synodal Conversion and Proclamation

Sažetak: Autor u prvom dijelu promišlja o značenju i aktualnosti sinodalnoga obraćenja u Crkvi. Nakon određenja teme u kratkoj teološko-pastoralnoj analizi secira društveno-kulturne promjene raspravljajući o tome što je Crkvi danas temeljni sadržaj za naviještanje. Sinodalnost, zajedno s papom Franjom, kvalificira kao put koji Bog očekuje od Crkve trećega tisućljeća. Sinodalnost postiže svoj puni smisao u življenju vjere, preobrazbi Crkve. Preobrazba Crkve uključuje i novi, modernom čovjeku prikladni način govora o Bogu. U tom smislu autor, uvažavajući rezultate teološko-pastoralne analize iz prvoga dijela, u zaključnom dijelu rada govori o tome kako danas prikladno naviještati radosnu vijest suvremenomu čovjeku. Nudi i konkretne smjernice kako u duhu sinodalnosti govoriti o Bogu, kako u sve većem mnoštvu različitih glasova doprijeti do sugovornika, oduševiti ga i učiniti suradnikom u izgradnji kraljevstva Božjega.

Ključne riječi: sinodalnost; navještaj; suvremena kultura; klerikalizam; obraćenje; govoriti egzistencijalno; susret s Bogom.

Summary: In the first part, the author reflects on the meaning and relevance of synodal conversion in the Church. After defining the theme, he conducts a brief theological-pastoral analysis of socio-cultural changes, discussing what the fundamental content of the Church's proclamation should be today. Following Pope Francis, synodality is characterized as the path God expects the Church to take in the third millennium. Synodality achieves its full meaning in the living of faith and the transformation of the Church. The transformation of the Church also includes a new, modern way of speaking about God that is attuned to people today. In this sense, the author, drawing on the findings of the theological-pastoral analysis from the first part, concludes by discussing how to proclaim the good news appropriately to people today. He offers specific guidelines on how, in the spirit of synodality, to speak about God, how to reach one's interlocutor amidst an increasing multiplicity of voices, inspire them, and make them a collaborator in the building of God's Kingdom.

Keywords: synodality; proclamation; conversion; contemporary culture; clericalism; speaking existentially; encounter with God.

* Doc. dr. sc. Ivica Jurić, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Zrinsko-frankopanska 19, 21 000 Split, Hrvatska • Asst. Prof. Ivica Jurić, Ph.D., Catholic Faculty of Theology, University of Split, Zrinsko-frankopanska 19, 21000 Split, Croatia ✉ ivicajurich@gmail.com

Uvod

U radu se, u skladu s teološko-pastoralnom metodom lateranske škole¹, polazi od analize suvremenih fenomena (znakova vremena) koji u europskom i hrvatskom kontekstu utječu na sve ljude i, dakako, na djelovanje Crkve. Budući da mnogi vjernici nisu uopće svjesni velikih društveno-kulturnih promjena u društvu, potrebno ih je definirati i upozoriti na njihovu ambivalentnost, osobito na ono što predstavlja realnu prepreku uspješnom navještaju evanđelja danas. I sasvim kratka teološko-pastoralna analiza nedvojbeno upućuje na neodgodivu potrebu preobrazbe pastoralnoga djelovanja Crkve, tj. na potrebu sinodalnoga obraćenja. S obzirom na navedenu preobrazbu, osobit naglasak staviti će se na pitanje temeljnoga sadržaja u navještaju Crkve danas te će, konačno, u zaključnom dijelu biti predloženi i neki konkretni načini novoga govora o Bogu. Budući da se život vjernika uvijek događa u konkretnim okolnostima, nužno je iste poznavati kako bi se navještaj evanđelja odvijao na prikladan način. Potrebno je skenirati mentalitet, stanje i probleme konkretnoga naslovnika kojem je pastoralno-katehetski navještaj upućen. Samo polazeći od sugovornikove situacije, njegovih radosti i žalosti, nada i strahova, moguće je prikladno naviještati evanđelje. Drugim riječima, Crkva mora biti osjetljiva na vrijeme u kojem djeluje. Mora biti vjerna evanđelju, ali i otvorena suvremenoj kulturi, pri čemu otvorenost ne znači prilagođavanje duhu vremena, već proročku prisutnost. Treba znati što je tama, a što svjetlo, što treba poduprijeti, a što kritizirati i tražiti načina da se promijeni.²

I. Vjera i suvremeno društvo: analiza stanja

U teološko-pastoralnoj analizi našeg konteksta, osobito zapadne, ali sve više i srednje i južne Europe, važno je uočiti kako se ne živi više u monocentričnom, već policentričnom svijetu. Drugim riječima, ne živimo više u vremenu kršćanske kulture, dakle u vremenu u kojem se društveni procesi, zakoni, umjetnost, književnost, vrjednote i kultura oblikuju na temelju vjere i kršćanske poruke.³ Postojala je nada,

¹ Usp. S. LANZA, *La teologia pastorale secondo la «scuola lateranense»*, u: *I Laterani, Questioni di teologia pastorale* 1(2010.)1, 13–64.; A. ČONDIĆ, *Pastoral i pastoralna teologija u misli Sergia Lanze*, u: *Crkva u svijetu* 49(2014.)3, 311–328.

² Usp. P. ZULEHNER: *Nada za svijet koji posrće*, 31. srpnja 2025. Dostupno na: https://www.tockazarez.hr/paul-zulehner-nada-crkva-reformaintervju/?fbclid=IwY2xjawL6_gJleHRuA2FlbQIxMQABHo35to_pIPuY9juoMhXiWZeo_UBw0cprF9rh_EhGz-Sw48G2j0RADILL1leTE_aem_itBQf9CScsKHC-DQTAUEOA (1. kolovoza 2025.).

³ Ovaj novi, promijenjeni svijet treba novoga, promijenjenoga čovjeka. I dobio ga je! Čovjek ovoga novoga svijeta jest vječni mladić, tinejdžer koji ne želi odrasti i preuzeti na sebe odgovornost čitavoga svijeta. »Prosječna odrasla osoba iz zemalja blagostanja tako sebe zamišlja kao čovjeka slobode, mogućnosti, uživanja, iskustva, širenja, rasta. Jedini obzor njegova postojanja vlastito je blagostanje. On više ne živi – i zapravo više nije dužan – odraslu dob doživljavati kao vrijeme obiteljskih obveza, počevši od dužnosti da nađe stabilan posao, osnuje obitelj i podari svijetu djece.« A. MATTEO, *Crkva koja dolazi, Razmatranje o posljednjem razgovoru s Carlom Marijom Martinijem*, Zagreb, 2024., 32.

koja se u našem slučaju pokazala naivnom, da će nakon pada komunizma i dolaska demokracije kultura nekim automatizmom biti kršćanska, promovirati kršćanske vrijednosti. No to se nije dogodilo. Nakon sustavne ateizacije, za koju se mislilo da pripada prošlosti, našli smo se u sve otvorenijem procesu sekularizma, tj. novoj fazi već poznate ateizacije. Postojeća, čini se, još je i uspješnija od prethodne jer se ne oslanja na surovo nasilje kao ona, već na suptilne načine protukršćanskoga djelovanja; djelovanja preko popularne kulture i političkoga aktivizma brojnih NGO skupina, a sve pod krinkom borbe za napredak i borbe protiv diskriminacije. Nedvojbeno se može ustvrditi kako su sve do relativno nedavnih vremena moral i naravni zakon, kao neupitni zajednički temelj, povezivali poput vezivnoga tkiva sve dijelove društva. Unatoč razlikama navedeni temelj spajao je međusobno različite dijelove društva. Benedikt XVI. u apostolskom pismu *Porta fidei* navodi to postojanje jedinstvene kulturne matrice, naširoko prihvaćene, koja podsjeća na sadržaj vjere i njezine vrijednosti.⁴ Gotovo sve do sredine 20. stoljeća dominantna kultura bila je ona sekulariziranoga kršćanstva. Čak su i otvoreni protivnici Crkve (masoni i komunisti) imali isto antropološko poimanje čovjeka, braka i obitelji kao i Crkva. Posljednjih desetljeća, zbog duboke antropološke krize i krize vjere kojom su pogođeni mnogi, to više nije tako. Jedinstvena kulturna matrica više ne obuhvaća veliko područje društva kao što je to nekada bio slučaj.

Naime u vremenu postistina postojanje prirodnoga/naravnoga zakona preduvjet je ne samo uspješnoga navještaja već i opstanka čovječanstva. Na to je još i C. S. Lewis, jedan od najvažnijih pisaca 20. stoljeća, upozoravao i nastojao to svojom knjigom *Ukinuće čovjeka dokazati*.⁵ Uz papu Benedikta XVI., koji je u mnogim svojim spisima o navedenom govorio, i papa Franjo na više mjesta ističe da ne živimo više u poretku kršćanske kulture gdje vjera tvori pretpostavku zajedničkoga života. Štoviše, često je negirana, ismijavana i marginalizirana. Tako u apostolskoj konstituciji *Veritatis gaudium*, koja je upućena visokim crkvenim učilištima, Papa u govoru o *promjeni epohe* govori o antropološkoj, društvenoj i ekološkoj krizi.⁶ U *Dokumentu o ljudskom bratstvu za svjetski mir i zajednički život* papa Franjo, zajedno s velikim imamom al-Azhara Ahmadom al-Tayyebom, ističe kako je »među najvažnijim uzrocima krize u suvremenom svijetu anestezirana ljudska savjest i udaljavanje od vjerskih vrednota, kao i dominacija individualizma i materijalističkih filozofija koje diviniziraju čovjeka te svjetovnim i materijalnim vrijednostima daju prednost nad vrhovnim i transcendentnim načelima«.⁷

⁴ Usp. BENEDICT XVI, Apostolic Letter issued »Motu Proprio« *Porta Fidei* for the Indiction of the Year of Faith, n. 2, 11. listopada 2011. Dostupno na: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu-proprio_20111011_porta-fidei.html. (20. 6. 2025.).

⁵ Usp. C. S. LEWIS, *Ukinuće čovjeka*, Split, 2022., 7.

⁶ Usp. FRANJO, *Veritatis gaudium – Radost istine. Apostolska konstitucija o crkvenim sveučilištima i fakultetima*, Zagreb, 2018., br. 3 (dalje: VG).

⁷ FRANJO, AL-A. A. AL-TAYYEB, *Dokument o ljudskom bratstvu za svjetski mir i zajednički život*, 4. veljače 2019. Dostupno na: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/travels/2019/outside/documents/papa-francesco_20190204_documento-fratellanza-umana.html (8. 7. 2025.).

I.I. Zaborav Boga

Suvremeni čovjek, čini se, sve manje ima potrebu za transcendencijom. Boga, kao posljednje uporište smisla i kao svoju referentnu točku, više ne uzima ozbiljno.⁸ U svijetu suvremenoga čovjeka ne postoji više jedno integrativno središte oko kojega bi, i polazeći od kojega, oblikovao svoju egzistenciju.⁹ Posljedično, čovjek živi u strahu od neizvjesnosti i nesigurnosti te zato, umjesto u vjeri u Boga, on sve više traži savjetnike koji su ga sposobni uvjeriti u uspješnost vlastitoga života.¹⁰ Umjesto u vjeri, on sve češće nalazi nadahnuća i rješenja za svoj život u tehnologiji i politici. Međutim, koliko god se razvijala tehnologija, ona ne može dati odgovore na egzistencijalna pitanja.¹¹ Odbacujući Boga, suvremeni čovjek ne postaje neovisan, slobodan, štoviše, tek tada postaje lovina različitih pseudobožanstava; postaje sposoban povjerovati u bilo što i svoj život oblikovati po kojekakvim kriterijima novih božanstava, kako mu već egu odgovara.¹² Suvremeni čovjek sve je manje sposoban za istinsku samoću, najčešće se osjeća osamljen u mreži površnih odnosa, koje ostvaruje preko različitih uređaja, aplikacija i digitalnih platformi.¹³ Vrijednosti nove kulture koje se dominantno temelje na individualizmu, slobodi, pa i hedonizmu, više nisu kršćanske sekularizirane vrijednote. Osobna sloboda postala je važnija od svih transcendentnih normi, toliko da sve više ugrožava zajednički moral.¹⁴ A i kultura hedonizma zapravo je nekultura.¹⁵ Premda je suvremeno doba kršćansku nadu transformiralo u vjeru u napredak, on je u naše vrijeme dobio ambivalentna obilježja; napredak više ne znači napredak u bolje, već porast ugroze do apokaliptičkih razmjera.¹⁶ Dovoljno je navesti samo neke prijetnje, kao posljedice nekontroliranoga napretka, da navedeno postane očitim: klimatske promjene, nestanak vrsta, razorne mogućnosti uništenja i samouništenja nuklearnim i drugim oružjem. Tu možemo

⁸ O toj temi pisali su mnogi: J. RATZINGER, *Europa, Njezini sadašnji i budući temelji*, Split, 2005.; R. KOCH, C. SMITH, *Samoubojstvo Zapada*, Zagreb, 2007.; F. PRCELA, *Bogozaborav, Razmišljanja o aktualnim izazovima Crkve*, Zagreb – Sarajevo, 2014.; Z. VUKMAN, *Bogoubojstvo Zapada*, Trogir, 2016.; D. MURRAY, *Čudna smrt Europe, Imigracija – Identitet – Islam*, Zagreb, 2018.; F. HADJADJ, *Kad se sve tako ima raspasti, Razmišljanja o svršetku kulture i moderniteta*, Zagreb, 2019.

⁹ Usp. P. TILLICH, *Dinamica della fede. Religione e morale*, Roma, 1967., 89–90.; I. JURIC, Transform regular pastoral care into missionary work, u: *Služba Božja* 63(2023.)3, 244.

¹⁰ Usp. Z. BAUMAN, *La solitudine del cittadino globale*, Milano, 2017., 55.

¹¹ Čak i da uspije značajno produžiti ljudski život, što već dugo vremena obećava (čak i besmrtnost!) ne znači da će samim tim dati i kvalitetne odgovore zašto bi ljudi uopće željeli živjeti toliko dugo. Uostalom, je li uopće produženje ovoga života u nedogled ili besmrtnost u ovakvom načinu života ono što ljudi doista žele?

¹² Usp. M. LÜTZ, *Bog, mala povijest Najvećega*, Split, 2012., 82.

¹³ Usp. T. CANTELM, Discontinuità e transizioni: origini e risvolti nella vita cristiana, u: *Orientamenti pastorali* LXX(2022.)4, 19–28., ovdje 25–26.

¹⁴ Usp. Ž. TANJIC, Crkva i društvo ne dijele više temeljne vrednote, toga moramo biti svjesni, 4. rujna 2024. Dostupno na: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/rektor-tanjic-crkva-i-drustvo-ne-dijelevise-temeljne-vrednote-toga-moramo-biti-svjesni/> (10. 6. 2025.).

¹⁵ Usp. W. KASPER, *Crkva Isusa Krista, Ekleziološki spisi*, Zagreb, 2013., 76.

¹⁶ TEOLOŠKO-PASTORALNI TJEDAN, Uvodno predavanje prof. dr. Ante Vučkovića, 21. siječnja 2025. Dostupno na: <https://ika.hkm.hr/novosti/tpt-uvodno-predavanje-prof-dr-ante-vuckovica/> (13. 6. 2025.).

dodati pojavu *cancel culture*, *wokisma*¹⁷, kao i izazov novih tehnologija, npr. umjetne inteligencije, koje su, umjesto sredstva, sve više postale subjekt grozničave preobrazbe društva; a čovjek, osobito mladi čovjek, umjesto onoga koji određuje ciljeve i služi se tehnologijom, postao je njezina žrtva. Time se, dakako, ne želi postmodernu jednostrano vrjednovati samo kao propast i dekadenciju te kao prometejski ustanak protiv Božjega reda, već samo istaknuti njezine negativne karakteristike koje predstavljaju zapreku suvremenomu navještaju vjere.

1.2. Promjene u Hrvatskoj

Velike promjene u svijetu kojima posljednjih godina svjedočimo na političko-kulturnom području imaju svoje posljedice i na crkveni život u Hrvatskoj. Premda kod mnogih katolika prevladava uvjerenje da je Hrvatska još uvijek »katolička zemlja« i da je navedene negativne promjene uspješno zaobilaze, to jednostavno nije točno. Nije ovdje riječ samo o djeci i mladima koji se nakon krizme udaljuju od vjere i Crkve, nego i o odraslim kršćanima koji sve više žive kršćanstvo »prema vlastitom izboru«. O tome koliko se stanje brzo mijenja svjedoče i rezultati nedavnoga istraživanja među mladima od 14 do 19 godina. Oni su ovdje uzeti samo kao ilustracija stanja, a ne kao iscrpni izvještaj istraživanja. Istraživanje među mladima u Hrvatskoj – točnije, među tzv. pripadnicima generacije Z, mladima koji su rođeni između 1997. i 2010. godine – na reprezentativnom uzorku od 1500 ispitanika vodili su znanstvenici iz Zaklade *Friedrich Ebert* i Instituta za društvena istraživanja iz Zagreba. Osim erozije povjerenja u vlast, Crkvu i osobito medije, istraživanje je pokazalo i velik odmak od tradicionalnih vrijednosti, osobito vrijednosti braka i obitelji. Naime istraživanje pokazuje kako 23 % mladih uopće ne planira imati djecu! Nadalje, na ljestvici poretka njihovih životnih vrijednosti na prvom mjestu nalazi se samostalnost, zatim uspješna karijera, slijedi preuzimanje odgovornosti, zatim zdrava prehrana, bavljenje sportom, imati djecu (na šestom mjestu!), zatim izgledati dobro, završiti fakultet, biti bogat, udati se / oženiti se, sudjelovati u građanskim akcijama itd.¹⁸

Navedeno istraživanje nedvojbeno otkriva kako je *woke* ideologija, prisutna osobito preko popularne kulture i digitalnih medija, proširila svoj utjecaj i pronašla svoje zagovornike i kod nas, osobito među mladima. Još je papa Ivan Pavao II. sredinom devedesetih uvidio kako je prošlo vrijeme političkih revolucija, a dolazi vrijeme antropoloških revolucija, rodne ideologije, *cancel culture* / kulture brisanja, samomržnje i političke korektnosti. Ukratko, riječ je o mijenjanju slike o čovjeku i njegovoj naravi, na osobit način preko sredstava popularne kulture, ali i obrazovnoga sustava. Radi suprotstavljanja protukršćanskim tendencijama napisao je enci-

¹⁷ Usp. P. GISEL, *Cancel culture e wokismo*, La trappola del nuovo inizio, u: *Il Regno, attualità e documenti* LXIX(2024.)2, 53–65.

¹⁸ A. GVOZDANOVIĆ, M. ADAMOVIĆ, S. ANTULIĆ MAJCEN, N. BAKETA, R. ĐOKIĆ, V. ILIŠIN, D. POTOČNIK, *Studija o mladima, Hrvatska, Mladi u vremenu neizvjesnosti*, 2. siječnja 2025. Dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/21521.pdf>, 27., 36., 47. (25. lipnja 2025.).

kliku *Veritatis splendor* (*Sjaj istine*) koja u središte govora o čovjeku vraća naravni zakon (zdravi razum) koji je onkraj svake ideologije.¹⁹ Na opasnost »ideološke kolonizacije« koja većini želi nametnuti određeno antropološko samoodređenje čovjeka, u kojem on slobodno raspolaže samim sobom bez ikakvih ograničenja, upozorilo je i nedavno pismo hrvatskih biskupa u prigodi jubilejske godine 2025., 1100. obljetnice splitskih crkvenih sabora i početaka Hrvatskoga Kraljevstva.²⁰

2. Sinodalno obraćenje

Papa Franjo, prepoznajući prethodno spomenute znakove vremena, u sinodalnosti vidi jedan od načina kako preobraziti djelovanje Crkve. Sinodalnost pritom nije nov *program* niti je to krinka za promjenu crkvene doktrine. Sinodalnost je način postojanja Crkve koji omogućuje razlučivanje puta kojim Duh Božji vodi vjernike i nadahnjuje njihovo djelovanje.²¹ Drugim riječima, u navještaju u kontekstu sinodalnosti riječ je o hermeneutskom zaokretu u načinu prenošenja evanđelja, a ne o promjeni nauka. Još je papa Ivan XXIII. na početku zasjedanja Drugoga vatikanskoga koncila jasno naznačio da su jedno istine naše vjere sadržane u kršćanskom nauku, a drugo je forma, stil kojim se te istine izlažu. Istine su vjere, dakako, nepromjenjive, za razliku od forme koja se nužno mora mijenjati u skladu s okolnostima u kojima se nalaze primatelji kršćanske poruke.²² Naime povijesni i kulturni kontekst u kršćanstvu trajno se mijenjao. Premda današnji kršćani, barem u većini, vjeruju isto što i stoljećima prije, oni ipak vjeruju na drukčiji način. Iako slave isti obred, on danas ima drukčiju ulogu u njihovu životu nego što je bio slučaj u životima njihovih predaka. Stoga je jako važno razlikovati bit vjere od njezinih uvjetovanih oblika življe-

¹⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Veritatis splendor, Sjaj istine*, Zagreb, 2008.; *Veritatis splendor* u promijenjenom kulturnom kontekstu, obilježenom sekularizmom, tj. snažnim filozofskim relativizmom, predstavlja bitne točke koje se pozivaju na kršćanski nauk – Istinu evanđelja, istinu koja je u Isusu Kristu. Usp. R. FISICHELLA, Prije 25 godina objavljena je enciklika *Veritatis splendor*, 6. kolovoza 2018. Dostupno na: <https://www.vaticannews.va/hr/vatikan/news/2018-08/25-godina-enciklike-veritatis-splendor-mons-fischella.html> (16. 6. 2025.).

²⁰ Usp. HBK i BKBiH, *Na kršćanskim temeljima, U zajedništvu Crkve, hodočasnici nade*, br. 20.

²¹ O sinodalnosti na hrvatskom govornom području pisali su mnogi: N. BIŽACA, Sinodalnost preduvjet uspjeha nove evangelizacije, u: *Crkva u svijetu* 47(2012.)3, 295–298.; N. ANČIĆ, Prema sinodalnoj Crkvi, u: *Bogoslovska smotra* 86(2016.)2, 267–271.; Ž. TANJIĆ, B. MURIĆ, Načelo sinodalnosti kao paradigma Crkve trećeg tisućljeća, u: *Bogoslovska smotra* 86(2016.)2, 277.; S. BALOBAN, Ozračje sinodalnosti i supsidijarnosti u Katoličkoj crkvi, u: *Bogoslovska smotra* 86(2016.)2, 311–325.; A. T. FILIPOVIĆ, Neu lernen Kirche zu sein: Synodalität im Kontext der Jugendsynode, u: *Bogoslovska smotra* 89(2019.)5, 1109–1128.; Š. MARŠIĆ, A. TOPALOVIĆ, M. PULJIĆ, Sinodalni pastoral mladih – iskustvo u Vrhbosanskoj nadbiskupiji, u: *Diacovensia: teološki prilozi* 29(2021.)4, 623–637.; J. RAĐA, Synodality of the Church, u: *Bogoslovska smotra* 91(2021.)5, 909–913.; A. ČONDIĆ, Priprema i prvi dio Sinode o sinodalnosti 4. – 29. listopada 2023., u: *Crkva u svijetu* 59(2024.)1, 3–14.; A. ČONDIĆ, Drugi dio. I »završni dokument« Sinode o sinodalnosti, u: *Crkva u svijetu* 59(2024.)4, 677–678.; I. JURIĆ, *Kako današnjem društvu govoriti o Bogu?* u: Janez Vodičar (ur.), *Glas vpijočega v digitalni goščavi, Oznanjevanje v času digitalne kulture* Ljubljana, 2024., 177–195.

²² Usp. IVAN XXIII, *Discorso alle solenne apertura del Concilio*, u: *Enchiridion Vaticanum*, I, Bologna, 1981., 45.

nja.²³ Drugim riječima, vjernost Crkvi (*sentire cum ecclesia*) obvezuje na kritičku lojalnost prema njezinu aktualnom obliku, ali istodobno podrazumijeva i proročku otvorenost prema nadolazećemu obličju sve do njezina konačnoga i savršenoga oblika u krilu Isusa Krista na kraju vremena.²⁴ Sinodalnost je, čini se, način na koji se navedena vjernost i otvorenost održavaju u skladnom suodnosu.

2.1. Sinodalnost kao put koji Bog očekuje od Crkve

Sinodalnost je ključni element Papine koncepcije obnašanja službe rimskoga biskupa. To je papa Franjo naglasio odmah na početku svoga pontifikata govoreći: »Moramo hodati zajedno: narod, biskupi i papa. Sinodalnost se mora živjeti na različitim razinama. Možda je vrijeme da promijenimo metodologiju sinode jer se trenutačna čini statičnom.«²⁵ Sinodalnošću je prožeto i prvo poglavlje njegova programskoga dokumenta *Evangelii gaudium*, koje govori o misijskom preobraženju Crkve premda se sinodalnost otvoreno ne spominje.²⁶ Sinodalnost je i temelj njegove ekleziološke perspektive, vidljive primjerice u njegovim riječima izrečenim u prigodi 50. obljetnice ustanovljenja Biskupske sinode: »Svijet u kojemu živimo, i koji smo pozvani voljeti i služiti mu i u njegovim proturječjima, zahtijeva od Crkve jačanje suradnje na svim područjima njezina poslanja. Upravo je put sinodalnosti onaj koji Bog očekuje od Crkve trećega tisućljeća.«²⁷ U taj put sinodalnosti – prakticiran osobito preko Biskupske sinode, koja je završila u listopadu prošle godine – uključio je apostolskom konstitucijom *Episcopalis communio* prvi put i cijeli narod Božji.²⁸ Sinodalnost, kao konstitutivna dimenzija Crkve, pruža najprikladniji okvir tumačenja za razumijevanje hijerarhijske službe u Crkvi. Ako se shvati da su, kako kaže sveti Ivan Zlatousti, »Crkva i sinoda sinonimi«, jer Crkva nije ništa drugo doli »zajednički hod« Božjega naroda u susret Kristu Gospodinu, onda se razumije također da u Crkvi nitko ne može biti »uzdignut« iznad drugih. Naprotiv, u Crkvi se netko treba »sniziti« kako bi se duž puta stavio u službu braće, naglašava Papa²⁹, kojemu je II. vatikanski

²³ Usp. M. FAGGIOLI, Sinodalnost je trenutak odluke, a ne nešto što će se dogoditi samo po sebi, Razgovarao Marko Medved, 13. lipnja 2023. Dostupno na: <https://zvona-ri.org/tekst/sinodalnost-je-trenutak-odluke-ne-nesto-sto-ce-se-dogoditi-samo-po-sebi?fbclid=IwAR3xSuQ-2MC78zFHBewMbUeXRWpLnODpHzbt6x1Ef0uo6n4V11bcJeriIbw> (15. 6. 2025.).

²⁴ Usp. T. HALÍK, *Vrijeme praznih crkvi. Od krize prema produbljenju vjere*, Rijeka, 2021., 87.; T. HALÍK, *Želim da postojiš*, Zagreb, 2022., 82.

²⁵ A. SPADARO, »Interview with Pope Francis«, u: *Civiltà Cattolica* (2013.), III, 465.

²⁶ Usp. FRANJO, *Evangelii gaudium*, br. 19–49.; S. MADRIGAL, What is the Synodal Journey? The thought of Pope Francis, 21. listopada 2021. Dostupno na: <https://www.laciviltacattolica.com/what-is-the-synodal-journey-the-thought-of-pope-francis/> (20. 2. 2025.).

²⁷ Usp. FRANCIS, *Commemoration of the 50th Anniversary of the Institution of the Synod of Bishops*, October 17, 2015.; FRANJO, Govor na 50. obljetnici ustanovljenja Biskupske sinode, 17. listopada 2015. Dostupno na: <https://ika.hkm.hr/novosti/50-obljetnica-ustanovljenja-biskupske-sinode/> (21. 6. 2025.).

²⁸ Usp. FRANJO, Apostolska konstitucija *Episcopalis communio*, 15. rujna 2018. Dostupno na: https://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html (22. 6. 2025.).

²⁹ Usp. FRANJO, Govor na 50. obljetnici ustanovljenja Biskupske sinode.

koncil oblikovao teološku misao te ga želi reaktualizirati upravo preko uvođenja sinodalnosti u cjelovit krvotok crkvenoga života.³⁰

Crkva je događaj Duha Svetoga, koji je pravi protagonist njezine preobrazbe. Duh Sveti ne poništava, već usklađuje različitosti, čineći od njih jednu simfoniju, simfoniju služenja u radosti poslanja. Sinodalnost dakle nije uvođenje demokracije u Crkvu, natjecanje za veći »broj ruku« koje o svemu odlučuju, već slušanje drugih u otvorenosti Duhu Svetomu kako bi se preko vlastitoga obraćenja³¹, molitve i dijaloga došlo do sve većega suglasja u odlukama i prijedlozima koje se tiču poslanja Crkve. Jedan od darova Duha Svetoga u sinodalnom procesu jest otkrivanje ideologija i skrivenih namjera, ističe Papa.³² Upravo mirnim razgovorom, uz spremnost na učenje, dolazi se do procesa pročišćavanja koji uključuje i obraćenje i koji u konačnosti dovodi do one harmonije koja je obilježje Duha.³³ Drugim riječima, pneumatološka perspektiva označava najdublju osnovu sinodalnosti.³⁴ Upravo ona omogućava reinterpretaciju sinodalnoga puta kao zajedničkoga duhovnoga hoda, a ne procesa vođenoga stranačkim interesima.

2.2. Sinodalnost ne traži drugu, već drukčiju Crkvu

Sinodalnost znači razlučivanje i traženje Božje volje, ne samo na osobnoj razini već i kao kršćanska zajednica. Sinodalni hod ne traži drugu, već drukčiju Crkvu³⁵; ne drukčiju u smislu promjene nauka, već u smislu boljega razumijevanja, prikladnijega prenošenja vjere (inkulturacija) i autentičnijega življenja iste. On ne zahtijeva osnivanje novih struktura, nego oživljavanje onih već postojećih, osobito vijeća, povjerenstava, pokreta, zajednica, udruga... Ukratko, ide se za većim sudjelovanjem vjernika laika u poslanju Crkve, koje je, u našem slučaju, nakon dolaska demokratskih promjena, uza sve izazove koje je donijelo, otvorilo i nove mogućnosti njihova sudjelovanja koje su tek djelomično iskorištene. Sinodalnost je zajednički hod koji predvodi Duh Sveti; proces slušanja, dijaloga, razlučivanja, uključivanja socijalno isključenih osoba. Ona nije tek neki prolazni slogan, susret,

³⁰ Usp. DOCUMENTO FINALE DELLA SECONDA SESSIONE DELLA XVI ASSEMBLEA GENERALE ORDINARIA DEL SINODO DEI VESCOVI, *Per una Chiesa sinodale: comunione, partecipazione, missione*, br. 5, 26. listopada 2024. Dostupno na: https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20241026_doc-final-sinodo2024-chiesa-sinodale_it.html (12. 7. 2025.).

³¹ *Isto*, br. 6, 7, 50, 144.

³² Usp. FRANCESCO, »Accogliere la novità che lo Spirito desidera rivelarci«, in: Id., *Ritorniamo a sognare. La strada verso un futuro migliore*, Milano, 2020., 99.

³³ *Isto*, 93.

³⁴ Usp. J. MOONS, Papa Francesco, lo Spirito Santo e la sinodalità, *Verso una riconfigurazione pneumatologica della chiesa*, 17. lipnja 2023. Dostupno na: [https://www.laciviltacattolica.it/articolo/papa-francesco-lo-spirito-santoe-la-sinodalita/?utm_source=Newsletter+%22La+Civilt%C3%A0+Cattolica%22&utm_campaign=04abe273c41850_CAMPAGN_5_2025&utm_medium=email&utm_term=0_9d2f46861004abe273c4371788834&ct=t\(1850_CAMPAGN_5_2025\)&mc_cid=04abe273c4&mc_eid=b2fc6f5034#post-3331-footnote-ref-15](https://www.laciviltacattolica.it/articolo/papa-francesco-lo-spirito-santoe-la-sinodalita/?utm_source=Newsletter+%22La+Civilt%C3%A0+Cattolica%22&utm_campaign=04abe273c41850_CAMPAGN_5_2025&utm_medium=email&utm_term=0_9d2f46861004abe273c4371788834&ct=t(1850_CAMPAGN_5_2025)&mc_cid=04abe273c4&mc_eid=b2fc6f5034#post-3331-footnote-ref-15) (12. 4. 2025.).

³⁵ Usp. Y. CONGAR, *Vera e falsa riforma nella Chiesa*, Milano, 1994., 193.

već trajni *modus vivendi* i *modus operandi* Crkve – njezina narav, način postojanja i djelovanja.³⁶

Nadalje, sinodalnost je pastoralna nužnost, temeljna odrednica Crkve. Ona je zajednički hod s Isusom prema kraljevstvu Božjem. Ona je usko povezana s idejom preobrazbe, pretvaranja Crkve iz statične u misionarsku zajednicu, Crkvu koja izlazi na egzistencijalne periferije društva.³⁷ Štoviše, ona je put duhovne obnove i strukturne preobrazbe Crkve.³⁸ U njezinu su središtu sudjelovanje i uključivost svih u poslanje Crkve kako bi bila sposobnija hoditi sa svakim muškarcem i svakom ženom, zračiti svjetlo Kristovo.³⁹ Može se reći i da je sinodalnost put kako od formalnih vjernika stvarati praktične, od anonimnih prepoznate i cijenjene članove Crkve.⁴⁰ Taj put podrazumijeva stvaranje mreže odnosa u kojima se prepoznaju darovi i sposobnosti svih vjernika, dijeli odgovornost, vjera interiorizira te postaje vlastitim izborom i služenjem drugima.⁴¹ Sinodalnost se pokazuje i dobrom alternativom onomu čemu svjedočimo u redovitim skupštinama, nekad i crkvenim; ona je alternativa agresivnom natjecanju, polarizaciji, koja u konačnici poznaje samo pobjednike i poražene.

2.3. Sinodalnost kao dekonstrukcija klerikalizma

Osim toga na sinodalnost se može gledati i kao na dekonstrukciju klerikalizma⁴² koji je zloraba moći, duhovna zloraba i, konačno, kako se u novije vrijeme otkrilo, uzrok seksualnih zastranjivanja. Navedene zlorabe otkrile su ne samo neke pojedinačne nedostatke i slabosti nego i strukturne disfunkcije unutar Crkve za koje se traži, osobito u Njemačkoj, i transformacija hijerarhijskih struktura u Crkvi. Crkva svakako mora pronaći bolju ravnotežu između ministerijalnoga i krsnoga svećenstva. Čini se da baš tu papa Franjo vidi mjesto sinodalnosti. Nedostatak sinodal-

³⁶ Usp. INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION, *Synodality in the life and mission of the Church*, n. 70; 2. ožujka 2018. Dostupno na: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20180302_sinodalita_en.html (22. 6. 2025.).

³⁷ Usp. SINODO DEI VESCOVI, Documento Finale della Seconda Sessione della XVI Assemblea Generale Ordinaria, br. 145.

³⁸ O prvom i drugom dijelu Sinode o sinodalnosti vidjeti: A. ČONDIĆ, Priprema i prvi dio Sinode o sinodalnosti 4. – 29. listopada 2023, u: *Crkva u svijetu* 59(2024.)1, 3–14.; A. ČONDIĆ, Drugi dio. I 'završni dokument' Sinode o sinodalnosti, u: *Crkva u svijetu* 59(2024.)4, 677–678.

³⁹ Usp. SINODO DEI VESCOVI, Documento Finale della Seconda Sessione della XVI Assemblea Generale Ordinaria, br. 28, 36.

⁴⁰ O navedenoj preobrazbi vidjeti više u: I. JURIC, Transform regular pastoral care into missionary work, u: *Služba Božja* 63(2023.)3, 240–259.; P. CARRARA, Va' e ripara la mia parrocchia, u: *Il Regno, attualità e documenti*, LXVII(2022.)4, 117–129.

⁴¹ To se dogodi ponajprije stupanjem u osobni odnos s Bogom, čemu u konačnici sve naše aktivnosti i služe. Da bi se to dogodilo, pastoral ne smije biti sveden na puko ponavljanje uobičajenih radnji, već treba biti dinamičan, inovativan, otvoren velikom potencijalu koje vjernici laici predstavljaju za poslanje Crkve.

⁴² Usp. SINODO DEI VESCOVI, Documento Finale della Seconda Sessione della XVI Assemblea Generale Ordinaria, n. 74; Usp. J. H. TÜCK (ed.), Io zaino del terzo millennio, Intervista al card. Walter Kasper, u: *Il Regno, attualità e documenti* (2024.)20, 602–603.; FRANCESCO, Lettera al popolo di Dio che è in cammino in Cile, u: *Il Regno, attualità e documenti* 13(2018.), 404.

nosti očituje se u birokratizaciji crkvenih struktura koja djeluje tako da ih se doživljava odveć udaljenima od vjernika laika, posebno od njihovih egzistencijalnih problema. Postupanjem na način koji je dalek ne samo od duha evanđelja nego i od standarda suvremenoga društva umanjuje se dinamizam župne zajednice i gubi entuzijizam potreban za djelotvorno poslanje.

Umjesto birokratskoga mentaliteta stoga treba stvarati sinodalni tako da Crkva u svim svojim tijelima bude prostor susreta, dijaloga i trajne potrage za novim načinima življenja evanđelja. Primjenjujući koncilsku ekleziologiju, ne smije se u Crkvi i dalje nastaviti s baroknim paternalizmom koji s vjericima neprikladno komunicira; ne prepoznaje njihove intelektualne i duhovne kompetencije niti se, posljedično, oslanja na njih u svom djelovanju, već nedvojbeno kod vjernika laika izaziva razočaranje, pasivnost i napuštanje Crkve.⁴³ U tom smislu na sinodalnost treba gledati kao na nužan element za preobrazbu sadašnje prakse. Sinodalnost je drugi naziv za priznanje vlastite neprikladnosti i za shvaćanje složenosti suvremene kulture i za artikulaciju prikladnoga odgovora na izazove poslanju Crkve. Štoviše, sinodalnost je neophodan korektiv, doprinos koji obogaćuje, izraz jasne svijesti da se vlastiti identitet i identitet svakoga drugoga pastoralnoga subjekta u Crkvi može graditi jedino u komplementarnom odnosu.

2.4. Sinodalnost kao zajednički hod na izgradnji Crkve i društva

Upravo po sinodalnom vrjednovanju kompetencija svih članova Božjega naroda povećava se vjerojatnost za ispravnije čitanje znakova vremena i daje primjeren odgovor na suvremene probleme društva. Duh i praksa sinodalnosti pružaju vjernicima iskustvo crkvene zajednice kao njihove duhovne domovine koja ih ozbiljno poštuje i u kojoj, zajedno s drugima, traže zajedničke odgovore na pitanja kako danas živjeti evanđelje.⁴⁴ Priznavanjem različitosti zadaća, karizmi i službi svijuju otvara se prostor za zajedničko djelovanje koje ne će stvarati podjele i rivalstva, već se uzajamno nadopunjavati. Sinodalnost pomaže da ne usvojimo tzv. logiku *zamjene*, prema kojoj bi za poboljšanje općega stanja u Crkvi bilo dovoljno samo jednostavno *zamijeniti* zaređene članove vjericima laicima, osobito na onim ključnim položajima ili pastoralnim djelatnostima i tako bi svaki problem bio *riješen*. Umjesto zamjene i međusobnoga osporavanja (natjecanja), potrebno je nadasve obnoviti poziv na zajednički hod (sinodalnost); zajedno rasti sinergijski doprinoseći rastu Crkve i društva, djelujući svatko prema vlastitom pozivu i poslanju, u skladu s ekleziologijom zajedništva, koja ne smije ostati apstraktna teorija, već se mora konkretizirati u životu Crkve.⁴⁵

⁴³ Usp. N. BIŽACA, Sinodalnost preduvjet uspjeha nove evangelizacije, u: *Crkva u svijetu* 47(2012.)3, 297.; usp. P. ARAČIĆ, R. RAZUM, Župni pastoral, 140–141; usp. N. VRANJEŠ, Pastoral između tradicionalizma i progresivizma, u: *Riječki teološki časopis* XIX(2011.)1, 41–45.

⁴⁴ *Isto*, 298.

⁴⁵ Usp. W. KASPER, *Crkva Isusa Krista, Ekleziološki spisi*, 21.

Vjernici nisu opunomoćenici i produžena ruka klera, već na temelju krštenja i potvrde imaju svoje dostojanstvo i samostalnu odgovornost. Oni ispunjavaju vlastito poslanje i u okviru aktivnosti župne zajednice i još više u braku, obitelji, na poslu, u kulturi, politici.⁴⁶ U sinodalnom smislu svi su pozvani doprinijeti da župna zajednica ne bude statična, već dinamična stvarnost: prostor susreta i zajedništva, prostor u kojem se održavaju tribine, konferencije, različiti kulturni sadržaji, mjesto za aktivnosti različitih crkvenih pokreta i zajednica.⁴⁷ Sve navedeno doprinijet će da se vjernici laici ne osjećaju kao gosti, već kao domaćini u Crkvi u čijem poslanju sudjeluju na svim područjima razvijajući karizme koje su od Boga primili. Osim navedenoga smisao sinodalnoga hoda jest da Crkva *postane Crkva blizine*, Crkva suosjećanja, mjesto brige za čovjeka i sve stvoreno. Papa preuzima ideju o subjektu koji putuje kroz povijest i razvija se. Nije tu riječ o ispitivanju javnoga mnijenja ili o parlamentarizmu, već o *novom* razumijevanju i novom viđenju Crkve, Crkve koja nije ništa drugo već *zajednički hod* stada Božjega putovima povijesti ususret Kristu Gospodinu.

Papa, u duhu *teologije naroda*, potiče *pastoralno obraćenje* u kojem je osobito naglašeno služenje.⁴⁸ Što se tiče odnosa sveopće i mjesne Crkve, pozivajući se na »*communio*-ekleziologiju«, Papa promiče zdravu decentralizaciju Crkve i jačanje ovlasti odlučivanja biskupskih konferencija. Biskup, kao vidljivi znak jedinstva mjesne Crkve, pozvan je pritom biti uzor sinodalnosti. On svoju službu, s obzirom na dimenziju sinodalnosti, najbolje ostvaruje kada vlast suodgovorno obnaša, ističe sinodski *Dokument*.⁴⁹ U tom smislu sinodalno upravljanje mjesnom Crkvom podrazumijeva da biskup, donoseći odluke, i pastoralne i ekonomske, treba surađivati sa svećenicima i vjernicima laicima. Smisao sinodalnosti jest poslanje. Zaključno za ovaj dio možemo reći da Papa preko sinodalnosti ima u vidu dva cilja: preobrazbu Crkve, o kojoj ponajviše govori u *Evangelii gaudium*,⁵⁰ i preobrazbu društva preko socijalne evangelizacije / diakonije, o kojima osobito govori u enciklikama *Laudato si'* i *Fratelli tutti*. Podržavajući kvalitetne načine suradnje u postojećim crkvenim strukturama i njegujući otvorenost prema novim oblicima služenja u Crkvi i društvu, moguće je sinodalni hod gledati kao proces ozdravljenja zajednica; proces povratka narušenoga povjerenja i kao protuotrov posljedicama raširenoga individualizma koji razara i Crkvu i društvo.

⁴⁶ Usp. DOKUMENTI DRUGOG VATIKANSKOG KONCILIA, *Lumen gentium, dogmatska konstitucija o Crkvi*, Zagreb, 2008., 31.

⁴⁷ O nužnosti i mogućnostima pastoralne preobrazbe vidjeti: I. JURIĆ, Kako redoviti pastoral učiniti misionarskim? u: D. ARAČIĆ, N. JUKIĆ (ur.), *Aris et focis, vjeri i domu*, zbornik u čast fra Hrvatina Gabrijela Jurišića, Split, 2024., 205–225.; I. JURIĆ, *Pokreti i nove zajednice u župi, Mogući protagonisti nove evangelizacije*, Teološko-pastoralna prosudba, Split, 2021., 200–236.

⁴⁸ Usp. C. M. GALLI, Un pontificato sinodale e missionario, u: *Il Regno, attualità e documenti*, 1432(2025.)8, 13–14.

⁴⁹ Usp. SINODO DEI VESCOVI, Documento Finale della Seconda Sessione della XVI Assemblea Generale Ordinaria, br. 103–105.

⁵⁰ Usp. FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja*, Zagreb, 2014., 31.

3. Obnovljeni navještaj

3.1. Kako uopće naviještati Boga

Granice našega jezika jesu granice našega svijeta – poznata je misao koja pripada Ludwigu Wittgensteinu, jednomu od najvažnijih filozofa prošloga stoljeća, i koja u potpunosti odgovara i našem iskustvu.⁵¹ Drugim riječima, ono što se ne može jezikom obuhvatiti, izreći, to kao da i ne postoji. Navedena misao, u kontekstu navještaja i evangelizacije, govori, zapravo, o tome kako se navjestitelj treba potruditi oko toga da dopre do slušatelja. To konkretno znači da ne bira samo temu/sadržaj već i način/stil koji je prikladan sugovorniku: da se koristi prikladnim riječima, primjermima, tonom kako bi ga sugovornik razumio i kako bi mu bio zanimljiv. Naravno, kad je riječ o govoru o Bogu, onda nam dolazi na pamet još jedna poznata misao navedenoga filozofa, a ona glasi: »O čemu ne možemo govoriti, o tome trebamo šutjeti.«⁵² Kako Bog, uza sve naše pokušaje, uvijek ostaje misterij, otajstvo koje nadilazi ljudske intelektualne sposobnosti, onda – pomislio bi netko – najbolje je šutjeti o njemu. No to bi bio pogriješan zaključak, ponajprije stoga što je Bog sam, utjelovivši se, progovorio o sebi. Otkrio je samoga sebe u Isusu Kristu. Krist je u ljudskom obličju objavio Oca, koga nitko nikad nije vidio (Iv 1, 18). Štoviše, u svome samopriopćavanju ljudima učinio se ovisnim o načinu na koji ga primamo. Kao utjelovljena Riječ zaodjenuo je ono neizrecivo u ljudske kategorije. U Isusu je istodobno darovana Božja imanencija i transcendencija. Stoga poznatu Wittgensteinovu rečenicu: »O čemu se ne može govoriti, o tomu se mora šutjeti«, treba preokrenuti u sljedeću: O čemu se mora govoriti, o tomu se ne smije šutjeti. A nije ni sam Wittgenstein, utemeljitelj filozofije jezika i pobožni vjernik, šutio, već je navedenom rečenicom htio naglasiti kako je mistika, osobni odnos s Bogom u šutnji, zapravo, privilegirani put do Boga. I ne samo da nam se Bog otkrio u Kristu nego nam je preko njega otkrio i nas same, kako nas poučava pastoralna konstitucija Drugoga vatikanskoga sabora *Gaudium et spes*.⁵³

Svakako valja istaknuti kako se novi navještaj ne odnosi na novi sadržaj, već na novi žar, novi stil i prikladan izričaj, model prenošenja vjere, a sadržaj je stari – i uvijek novi – Isus Krist. Na prvom mjestu navještaj smjera izgradnji zrele i osobne vjere koja je u stanju suočiti se s izazovima u društvu te ponuditi interpretaciju egzistencije onkraj općih mjesta. Drugim riječima, vjera nije pitanje samo tradicije i

⁵¹ Izvor citata »Die Grenzen meiner Sprache bedeuten die Grenzen meiner Welt«, »Granice moga jezika znače granice moga svijeta«, potječe iz L. Wittgensteinova djela *Tractatus Logico-Philosophicus*, London, 1922., Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd., 76.; <https://www.gutenberg.org/files/5740/5740-pdf.pdf#page=57.37> (1. 12. 2025.).

⁵² Izvor poznate Wittgensteinove rečenice: »Wovon man nicht sprechen kann, darüber muss man schweigen«, »O čemu se ne može govoriti, o tome treba šutjeti«, nalazi se u prethodno navedenom djelu na 92. stranici; <https://www.gutenberg.org/files/5740/5740-pdf.pdf#page=57.37> (1. 12. 2025.).

⁵³ Usp. DOKUMENTI DRUGOG VATIKANSKOG KONCILIA, *Gaudium et spes*, pastoralna konstitucija o Crkvi, Zagreb, 2008., br. 22.

skladnih obreda, već ona mora biti izraz vlastite opredijeljenosti, takve da je u stanju dati smisao našoj egzistenciji. Vjera mora biti takva da kršćanskoj poruci pruži relevantnost i vjerodostojnost tako da ona može oblikovati i osobni te obiteljski i društveni te politički život. Ona je sredstvo preobrazbe Crkve i društva. Kao takva vjera doprinosi cjelokupnoj humanizaciji jer usmjerava osobu i društvo prema univerzalnim vrijednostima. Ona nastoji dati kvalitetu ljudskom iskustvu, učiniti vitalnim kršćansko poimanje života. Nadalje, navještaj ima za cilj probuditi čovjeka i izvući ga iz udobnoga okvira indiferentnosti i samozadovoljne autoreferencijalnosti. Kao takav on teži preobrazbi ponajprije vlastitoga života, života u obitelji, crkvenoj zajednici, a onda i odnosa u društvu. O toj misionarskoj, preobražavajućoj Crkvi, koja izlazi ususret čovjeku svoga vremena, s njim zajedno hodi i dijeli težinu svakodnevice, papa Franjo neprestano govori.⁵⁴

3.2. Središte kršćanskoga navještaja

U Isusu Kristu Bog nije objavio samo svoje božansko otajstvo, nego ujedno i najdublje čovjekovo otajstvo, njegov poziv na zajedništvo s Bogom. Crkva, onako kako je Drugi vatikanski koncil shvaća, jest sakrament, tj. znak i oruđe za to zajedništvo s Bogom i zajedništvo ljudi među sobom. To znači da se u središtu kršćanskoga navještaja ne nalazi Crkva, nego Krist. On je *Lumen gentium* – Svjetlo naroda. Crkva je poput Mjeseca koji samo reflektira sjaj koji je primio od Sunca. Sunce koje u tom smislu Crkvi daje svjetlost i toplinu jest sam Isus Krist. On je izvor nadahnuća i mjerilo preobrazbe Crkve.⁵⁵ Sve navedeno hoće reći kako u navještaju Krist zauzima središnje mjesto. A ono što Krista čini važnim jest njegovo božansko sinovstvo. Bog je u njemu postao čovjekom i stoga je on jedincat, nezamjenjiv i mjerodavan za naš odnos s Bogom za sva vremena. Jedino Krist, Božji sin, čini Isusa, čovjeka, dragocjenim i jedinstvenim.⁵⁶ Postavši čovjekom, Bog je u Kristu stao na stranu patnika, poniženih i progonjenih i postao jamstvo da njihova žrtva nije uzaludna.⁵⁷ Nadalje, Isusa se ne može odijeliti od Oca jer su on i Otac jedno (Iv 10, 30) i tko vidi njega, vidi i Oca (Iv 14, 9). Štoviše, pristup k Ocu izravno je povezan s nasljedovanjem Isusa. Drugim riječima, iskustvo, spoznaja Boga otvara se u mjeri u kojoj se nasljeđuje Isusa: »Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ pa će i Otac moj ljubiti njega i k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti« (Iv 14, 23).

Posljedično, obnovljeni navještaj treba posredovati sliku Boga kojega je pokazao Isus Krist koji je pravi kanal koji vodi Bogu i ujedno i istinski kriterij razlučivanja slika kojima se referiramo na Boga. To je slika Boga koji se nalazi u središtu ljudske

⁵⁴ Usp. EG, br. 27.

⁵⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Novo millenio ineunte*, Zagreb, 2001., br. 29.

⁵⁶ Usp. J. RATZINGER, *Dogma i navještaj*, Zagreb, 2011., 45.

⁵⁷ Ovdje se možemo, zajedno sa Solschenizynom, pitati: tko nam može ukrasti takvog Boga koji je ne samo umro za grijeha ljudi već i proživio njihove patnje? Nitko. Usp. A. SOLSCHENIZYN, *Der Archipel Gulag III*, Zürich, 1977., 109.

egzistencije i koji je zainteresiran za čovjeka.⁵⁸ U tom smislu treba odustati od apstraktne teologije koja je daleko od života ljudi i koja Boga zamišlja kao objekt kojega čovjek može obuhvatiti razumom, a ne kao subjekt s kojim bi trebao ući u odnos.⁵⁹ Boga treba naviještati kao Oca, Sina i Duha Svetoga, Stvoritelja i Gospodara svega što postoji; Logosa – utjelovljenu Riječ koja je izvor smisla i istine;⁶⁰ Boga koji se objavio u Kristu i po njemu nas spasio; Boga kojemu se pristupa kroz molitvu i koji prema nama ima svoje zahtjeve.⁶¹ To potonje znači da je naš govor Bogu izravno povezan s moralnim zahtjevima. Naravno, tko kršćanstvo svede na moral, oduzima mu ono najbitnije. S druge strane, tko iz kršćanstva, kršćanske slike Boga odstrani moral, ne govori više o kršćanskom Bogu, Bogu Isusa Krista. Nakon govora o Kristu kao središtu kršćanskoga navještaja vrijedi istaknuti i neke praktične smjernice koje se odnose na navjestitelja i zajednicu u kojoj se navješta evanđelje.

3.3. Naviještati po nalogu Crkve

Navjestitelj ne navješćuje po vlastitom nalogu, već po nalogu Crkve. Stoga on nije pozvan iznositi svoja uvjerenja i samo svoje iskustvo, već nauk Crkve i iskustvo cijele Crkve. U tom smislu u navještaju *biti pravovjeran* znači svoju vjeru stavljati u vjeru cijele Crkve; dijakroničko činiti sinkroničnim, tj. svevremensko činiti sadašnjim, egzistencijalnim, neprestano ga aktualizirajući i otvarajući ga budućnosti sve do konačnoga Gospodinova dolaska u kojem će vjera zadobiti svoju cjelovitost.⁶² Navjestitelj ne smije govoriti samo ono što on sam živi da bi kao bio dosljedan, već on mora naviještati cjelinu kršćanstva, dakle upravo i ono što on još nije ostvario. Kršćani ne navješćuju sebe, već Gospodina (2 Kor 4, 5), pa i onda kad je njegov sud negativan i oštar prema njihovu ponašanju. Sasvim je razumljivo da navjestiteljeva subjektivna svetost zaostaje za objektivnom svetošću, idealom života koji zastupa.⁶³ Važno je istaknuti i kako navjestitelj ne stoji iznad Crkve shvaćene kao *familia christianorum*, nego u njoj. Naime nije prestala uvijek prisutna opasnost da se propovjednik stavlja izvan i iznad vjerujuće Crkve, okupljene zajednice. On to, doduše, danas više ne čini kao nekada u ime svetoga reda, već u ime svojega znanja, kao stručnjak, docirajući »neupućenima«. Čineći to, on pogrješno obavlja svoju službu jer on stoji u Crkvi, a ne iznad nje, navješćuje unutar zajedničke vjere kojoj je zajednica nositelj.⁶⁴

⁵⁸ O pogrješnim slikama Boga vidjeti: H. KALEM, Navještaj Boga u promjeni epohe: reimaginacijom do obnovljene slike Boga, u: *Bogoslovska smotra* 94(2024.)3, 469–490., ovdje, 475–480.

⁵⁹ Takva teologija odbija ući u dijalog sa suvremenim svijetom i kritizira svaki pokušaj otvaranja Crkve svijetu. Međutim zadaća je Crkve nauk koji joj je povjeren, kao i vrjednote koje zastupa, učiniti razumljivim suvremenomu čovjeku. A to se ne može dogoditi bez dijaloga evanđelja sa suvremenim svijetom. Dijalog pak nije poistovjećivanje, a još manje samo govor. Dijalog je i slušanje koje u sebi uključuje sposobnost uvijek novoga preispitivanja i promišljanja vlastitih stavova.

⁶⁰ Usp. K. BARTH, *Kirchliche Dogmatik*, Zürich, 1932., 131.

⁶¹ Usp. J. RATZINGER, *Dogma i navještaj*, 101–118.

⁶² *Isto*, 23, 37.

⁶³ *Isto*, 62.

⁶⁴ *Isto*, 35.

3.4. Govoriti egzistencijalno polazeći od objave Božje ljubavi

Kriza navještaja kojoj smo svjedoci već dugo vremena izravno je povezana s tim što kršćanski odgovori idu mimo čovjekovih pitanja, s onu stranu egzistencijalnih problema suvremenoga čovjeka. Oni su, doduše, ispravni, ali budući da nisu odgovor na tražena pitanja, redovito su sasvim beskorisni. Stoga Crkva treba u sinodalnom smislu pratiti čovjeka i u zajedničkom propitkivanju nalaziti prave odgovore na postavljena pitanja. Krist je nastojao protumačiti svojim učenicima i svima koji su ga slušali tko je Bog za njih i što od njih traži. U svom navještaju koristio se slikama i metaforama iz njihova svakodnevnoga života koje su im živo predočavale Boga. Govorio im je stoga o svom iskustvu, o pastiru i ovcama, trsu i lozi, učitelju i učenicima itd. Drogim riječima, treba odustati od apstraktne teologije koja poima Boga kao objekt koji čovjek može obuhvatiti razumom. Bog nije objekt, već subjekt s kojim čovjek može i treba ući u odnos. Također treba ući u odnos, tj. u dijalog sa svijetom i intelektualnim strujanjima svoga vremena. Nadalje, o Bogu treba govoriti razumljivim jezikom, prikladnim i razumljivim sugovorniku. Ne smije se zaboraviti da i *Biblija* govori o Bogu na svjetovan način. Proroci se služe svjetovnim govorom. Isus tu tradiciju nastavlja pripovijedajući u prispodobama koje upućuju poglede i srca sugovornika iznad njih samih. I suvremeni navjestitelj treba isto činiti: ne ostajati kod ovozemaljskih stvarnosti, već preko njih govoriti o Bogu; diveći se svemu stvorenomu upućivati na Stvoritelja. Govoriti o Bogu ne znači samo prenositi neku poruku, već stvarati savez, dovoditi ljude Bogu i Boga ljudima, polazeći od njihovih problema, interesa, čežnji, razočaranja. Ukratko, riječ je o inkarnacijskom modelu u kojem se najprije dobro upozna sugovornika, njegove potrebe, probleme i čežnje, dakle egzistencijalne stvari. Poznavanje i razumijevanje njih preduvjet je kako bi navještaj uspio. U navještaju, dakako, prvo ide objava Božje ljubavi, a onda odgovor na nju – život po zapovijedima.⁶⁵ Bog je nas prvi ljubio (1 Iv 4, 10), stoga njegova ljubav nije apstraktna, već konkretna i kao takva zahtijeva da se na dar uzvрати uzdarjem. Da bi naše svjedočenje bilo prikladno i uspješno, nužno je da bude egzistencijalno, životno. I da ne govori o Božjim zahtjevima prije nego o njegovoj velikoj ljubavi i onomu što je učinio za nas. Iz zahvalnosti i uvjerenja izići će tad naš odgovor Bogu koji ne će imati ništa zajedničko s prisilom i formalističkim obavljanjem određenih obreda.

3.5. Omogućiti susret s Isusom

Govorili smo o tome kako naš jezik i naša spoznaja imaju svoje granice. U kontekstu navještaja to znači da se vjera ne izriče samo riječima, već cjelokupnim životom. Također valja znati i to da se Boga ne može iskusiti kao neku stvar ovoga svijeta ili kao nekoga čovjeka. Bog je naš izvor iz kojega smo postavljeni u svijet i koji za nas uvijek ostaje otajstvo.⁶⁶ Bog je uvijek barthovski *ganz Andere*; transcendentan i potpuno

⁶⁵ *Isto.*

⁶⁶ Usp. H. U. VON BALTHASAR, *Nova pojašnjenja*, Zagreb, 2005., 18.

različit od ljudskoga iskustva i razumijevanja. On je istodobno prisutan i odsutan, u nama i iznad nas, dohvatljiv i neuhvatljiv. Premda imamo potrebu govoriti o vlastitom iskustvu, ipak ne smijemo Boga reducirati na svoje iskustvo. Pravo iskustvo Boga u kršćanskom smislu znači imati iskustvo s Kristovim iskustvom.⁶⁷ Zapravo, kako von Balthasar ističe, samo odricanjem od svakoga iskustva i subjektivnoga povratnoga osiguranja da iskušeno posjedujemo za sebe, daruje nam se cjelina bitka, Božja tajna po samoj sebi.⁶⁸ Dobro je znati i da se do Boga dolazi ponajprije u tišini, da je ona privilegirani ambijent susreta s njim. O toj školi šutnje, u kojoj se paradoksalno osjeća Božja prisutnost baš u njegovoj odsutnosti, uče nas mnogi svetcu, ali i mnogi duhovni ljudi koji promišljaju o Bogu i ne žure se olako o njemu govoriti isprazne fraze. U svim slučajevima, prvo što kao vjernici trebamo učiniti jest omogućiti susret s Isusom; otvoriti pristup Bogu modernim Bartimejima. Ohrabriti ih kako su to primjerice činili prolaznici Bartimeju na putu u Jerihon kad su mu govorili: »Samo hlabro; ustani; zove te.« Ukratko, nije riječ o tome da argumentima pridobijemo druge na prepoznavanje Sina Božjega, već da omogućimo susret s njim. U tom smislu vrijedi spomenuti Karla Rahnera, velikoga teologa prošloga stoljeća, koji smatra da ne postoji neki filozofski argument ili izuzetna misaona operacija koja bi dovela čovjeka do vjere, nego *osobni odnos* prema Isusu Kristu. Osobni odnos i osobno iskustvo presudni su. O tom govori i Rahnerova, možda i najpoznatija, misao prema kojoj će *sutrašnji vjernik biti* mistik, *netko tko je nešto* iskusio, *ili ga više ne će biti*.⁶⁹

Prema Michaelu Paulu Gallagheru, sigurnost tradicionalne vjere nije u krizi zbog intelektualnih poteškoća suvremene generacije, već zbog nove kulture koja na sasvim nov način gleda na život i ima sasvim drukčije pretpostavke o njemu.⁷⁰ Drugim riječima, traženje Boga nemalomu broju suvremenih ljudi nije toliko neshvatljivo koliko je irealno – izvan njihova pogleda na svijet. Naime mnogim ne samo ateistima i agnosticima već i formalnim vjernicima danas govoriti o Bogu zvuči kao govoriti jezikom kojemu oni ne poznaju ni leksik ni gramatiku.⁷¹ Stoga je njima sasvim beskorisno tumačiti sadržaje vjere, jer kod njih nedostaje ono što Newman zove religioznom imaginacijom.⁷² Govor o navedenom zahtijevao bi jedan sasvim nov rad, pa se ovdje treba zadovoljiti samo tim da je u evangelizacijskom smislu najvažnija zadaća dovesti vjernike u osobni odnos s Bogom, s Kristom.

3.6. Navještanje Boga dolazi iz molitve i vodi k molitvi

O Bogu se može smisleno govoriti samo iz prve ruke, samo ako ga se po molitvi poznaje. Bez molitve navještaj ostaje besplodan. Navještaj je plod molitve i upućuje

⁶⁷ Usp. I. RAGUŽ, Predgovor, u: H. U. VON BALTHASAR, *Nova pojašnjenja*, Zagreb, 2005., 6.

⁶⁸ Usp. H. U. VON BALTHASAR, *Nova pojašnjenja*, 33.

⁶⁹ Usp. K. RAHNER, *Schriften zur Theologie*, VII, Einsiedeln – Zürich – Köln, 1971., 22.

⁷⁰ Usp. M. P. GALLAGHER, *Mappe della fede, Dieci grandi esploratori cristiani*, Milano, 2011., 7.

⁷¹ *Isto*, 10.

⁷² Više o navedenom vidjeti u: M. P. GALLAGHER, *Mappe della fede*, 15–34.

na nju kao na privilegirano sredstvo komunikacije s Bogom. U tom smislu na ono temeljno pitanje – Gdje danas mogu susresti Krista? – odgovaramo najprije u Riječi Božjoj. U *Bibliji*. *Sveto pismo* ima poseban položaj. Ono za nas ima gotovo sakramentalnu stvarnost jer se radi o istinskoj Božjoj Riječi, upućenoj nama. Riječ Božja za vjernika nije samo tekst koji se čita, već je živa Božja prisutnost. Kroz nju Duh Sveti progovara vjerniku na način da tješi, poučava, prosvjetljuje, daje snagu.⁷³ Sjetimo se pritom kako Bog proroku Iliji ne govori preko snažnoga vjetrova, vatre ili potresa, već mu progovara u lahoru (usp. 1 Kr 19, 11–12). To nam govori kako se Božji glas ne nameće, već je sasvim diskretan. Drugim riječima, samo u miru možemo ući u dubinu svoga bića i postati svjesni želja koje je Gospodin stavio u naše srce. Tu susrećemo Boga i otvaramo se njegovu djelovanju.

Navedena misao dovodi nas do kardinala Newmana koji je volio reći da je najbolji dokaz Božjega postojanja u nama, čime je pomaknuo težište s vanjske stvarnosti na unutarnja, predracionalna područja moralne i duhovne dispozicije. Onkraj svakoga racionalizma i sentimentalizma on je istraživao unutarnju dinamiku sebe u potrazi za istinom. Nisu ga zanimali toliko vanjski dokazi Božje opstojnosti koliko vlastito stanje čovjeka, odnosno nutarnji preduvjeti za vjeru. Naime doći do kršćanske vjere u Boga podrazumijeva mnogo više od onoga što Newman zove »pojmovnim pristankom«, odnosno pukim teorijskim i intelektualnim prihvaćanjem Božjega postojanja. Vjera mora biti duboko osobna, zahvatiti cijeloga čovjeka i stoga ona zahtijeva »egzistencijalni pristanak«, priznanje Božjega postojanja na način koji nas mijenja i ne ostavlja onakvima kakvi smo bili. Nепрепознавање važnosti vjere u Boga i posljedično njezino odbacivanje nije rezultat neprikladnosti intelekta, već srca, smatra Newman.⁷⁴ Otvorenost prema vjeri, prema njegovu mišljenju, zahtijeva određene moralne stavove, ponašanja pojedinca, bez kojih nastojanja da se vjera intelektualno učini vjerodostojnom padaju na neplodno tlo. Tu misli na odbacivanje ponosa, egoizma, nedostatak interesa i želje za istinom, ali i na važnu ulogu imaginacije; ona predstavlja most između povijesnoga događaja Utjelovljenja i subjektivnih, intimnih putova koji nas vode prema pristanku na vjeru u Boga i njegovu prisutnost u našem životu.⁷⁵

Kako slijepi ne mogu slušati predavanje o bojama i kako zdravi ne će uzeti lijek ako prije ne osjećaju bolest, egzistencijalnu potrebu za zdravljem, tj. lijekom, tako ni nezainteresiran čovjek, iznutra zatvoren za transcendenciju, ne može samo razumom doći do vjere. Ako k tomu čovjek još i ne uviđa svoj grijeh, kako će razumjeti potrebu za Spasiteljem i Otkupiteljem.⁷⁶ Potrebno je stoga čovjeku otvoriti oči za boje, za zdravlje i, dakako, za podijeljenost u sebi; za čežnje i ideale koji nas nadilaze i realnost koju ostvarujemo. Potrebno je poći od konkretnih interesa, potreba, i to

⁷³ Usp. FRANJO, *Naučiti jezik srca, O umijeću razlučivanja i donošenja odluka*, Split, 2023., 114.

⁷⁴ Usp. M. P. GALLAGHER, *Mappe della fede, Dieci grandi esploratori cristiani* 29–33.

⁷⁵ *Isto*, 24–27.

⁷⁶ Usp. C. S. LEWIS, *Ukinuće čovjeka*, 7.

onih egzistencijalnih. To je put kako osobu pripremiti iznutra, pripremiti predvorje vjere (*preambula fidei*) za prihvaćanje Boga. I upravo tu imaginacija igra veliku ulogu – ona Boga čini realnim, prisutnim u našem životu. Naime postoji jedan drugi izvor znanja koji uključuje pamet, srce, duh, cijelo naše biće (intuiciju) te koji nas vodi do Boga na način koji i ne možemo uvijek protumačiti.⁷⁷ Ta ideja o nutarnjim preduvjetima i imaginaciji preko koje dolazimo do Boga jako je bliska s Rahnerovom idejom o tome da Duh Sveti djeluje tiho u svakom čovjeku te da je zadaća nas kršćana posvijestiti ljudima preko mistagogije (postupnoga uvođenja u otajstva vjere) postojanje te milosti u njima i učiniti da stupe u kontakt s njom, da joj budu suradnici. To je isto ono što i papa Ivan Pavao II. ističe u enciklici *Redemptoris missio*: doći u dodir s Duhom Svetim koji u našem srcu skriveno djeluje znači otvoriti se za Boga, prepoznati ga i biti mu suradnik.⁷⁸

Zaključak

Najveća prepreka ostvarenju sinodalnosti u životu Crkve prepoznaje se u prevladavajućem mentalitetu, tj. u otporima prema promjenama, zatim navezanostima na dosadašnje načine djelovanja, kao i nespremnostima za misionarski izlazak iz komforne zone dosadašnjega djelovanja. Podržavajući kvalitetne načine suradnje u postojećim crkvenim strukturama i njegujući otvorenost prema novim oblicima služenja u Crkvi i društvu, moguće je sinodalni hod gledati kao proces ozdravljenja zajednica; proces povratka narušenoga povjerenja i kao protuotrov posljedicama raširenoga individualizma koji razara i Crkvu i društvo. U toj preobrazbi Crkve navještaj ima vrlo važno mjesto. Obnovljeni navještaj prisiljava evangelizatora na silazak sa spekulativnih i apstraktnih sfera u konkretnu svakodnevicu i njezine probleme i poteškoće, radosti i uspjehe. Obnova navještaja u sinodalnom duhu podrazumijeva napuštanje autoreferencijalnoga pastoralnoga modela/stila života, izlazak iz crkvenih prostora i trud oko upoznavanja sugovornika, njegovih potreba, problema, interesa i čežnji (inkarnacijski model). Sve navedeno predstavlja *most* za uspješan navještaj. U njoj originalnost/autentičnost i iskrenost igraju vrlo važnu ulogu. One tvore dio onih preduvjeta neophodnih za misionarski *uspjeh* u suvremenom svijetu. Njima možemo pridodati i duhovitost. Pritom duhovitost nipošto ne označava osiromašenje sadržaja i podilaženje diktatu zabave, već upravo suprotno – dubinu koja lucidnošću uočavanja fenomena istodobno poučava i zabavlja, držeći intelekt na jednoj daljini od zimskoga sna i ljetne *sieste*. Ukratko, samo ondje gdje vanjsku poruku kršćanstva bude pratilo unutarnje iskustvo vjernika, moći će kršćanstvo u ovom sve pluralističnijem i dekristijaniziranom društvu opstati i nuditi orijentir života i poruku spasenja svim ljudima.

⁷⁷ Usp. M. P. GALLAGHER, *Mappe della fede*, 34.

⁷⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio*, Zagreb, 1991., br. 10.